

Cseresznyés- kert

TEATRUL MAGHIAR DE STAT — CLUJ
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ — KOLOZSVÁR
1972/73

Csehov

CSERESZNYÉSKERT

vígjáték 3 részben

Fordította Tóth Árpád

Rendező: SZABÓ JÓZSEF m.v.

A rendező munkatársa: SASZET GÉZA

Díszlettervező: BORTNOVSCHI PAUL m.v.

Jelmeztervező: SCHRANTZ EDIT m.v.

Zeneszerző: TUDOR CIORTEA

„... a legnehezebb bölcsnek és elmélyültnek lenni, s
eközben megmaradni olyan élőnek és természetesnek,
mit Shakespeare volt vagy Csehov.”

A. EFROSZ

CSEHOV LÍRÁJA

Csehov darabjainak hatása nem írható le; egyszerűen lehetetlen. Varázsuk nem a dialógusokban van, hanem abban, amit eltakarnak, a hallgatásban, a színészek tekintetében, belső életük kisugárzásában. A lélektelen dolgok, a hangok, a díszlet, a személyek fizikai képe, mind közreműködik a színjátékból kiáradó lelkiállapot megteremtésében. Az intuición és a művészi érzék játssza itt a főszerepet.

Hogy az ember behatolhasson Csehov műveibe, valószínű ásatásokat kell végeznie. Ez érvényes minden nagyjelentőségű munkára, de különösképpen vonatkozik Csehovra. Nem lehet őt más módon megközelíteni. Minden orosz és sok európai színház megkísérelt különféle megoldásokat, de valamennyi kísérlet megbukott. Csak a Művész-Színháznak sikerült a színpadra vinnie valami csehovit, és hozzá olyan időben, amikor színészei még nem találták meg önmagukat. Megértették, hogy Csehov egészen különleges író. Mi leginkább azzal gazdagítottuk drámai művészetét, hogy meg tudtuk számára őrizni különálló személyiségét.

Csehov darabjainak költői értelme nem nyilatkozik meg mindjárt kezdetben. Mikor az ember elolvasta, azt mondja magában:

SARLOTTA IVANOVNA:

Se apám, se anyám... azt se tudom, hol, merre születtem. Nem tudom kik voltak a szüleim... lehet meg se esküdtek... mit tudom én... Minderről semmit sem tudok... Pedig úgy ki szeretném egyszer beszélgetni magamat valakivel... Ugyan... nincs énnekem senkim ezen a kerek világon.

— Ez jó, de... semmi különös, semmi meglepő. Minden olyan hétköznapi. Igaz, ... de ezt már annyiszor láttuk. Nincs benne semmi új.

...

Csehov darabjaiban nincs külső cselekmény. Még a szereplők passzivitása mögött is szövevényes belső cselekmény rejtőzik. Csehov bebizonyította, jobban mint bárki más, hogy a színpadi cselekményt belülről kell megérteni. A drámai művet csak a személyek belső életére lehet építeni, megtisztítva minden ál-színpadi elemtől. A külső cselekmény szórakoztat, mulattat, vagy elzibasztja az idegeket, de csak a belső cselekmény tudja hatalmába keríteni a lelkünket és tud uralkodni rajta. Természetesen előnyös, ha a két cselekmény egyszerre jelenik meg és szoros egységbe olvad, a mű csak nyerni fog gazdagságban és drámai erőben. De a belső cselekményé az első hely. Ezért nincs igazuk azoknak, akik Csehovban a „helyzetet” játsszák és, akik csak a szerepek felületes képét ragadják meg, anélkül, hogy a belső életükbe hatolnának. A lényeg itt a szereplők lelke.

Nem lehet Csehovot játszani, vagy ábrázolni. Meg kell élni problémáit, **át** kell **hasonulni**, és követni a mélységeiben elrejtett lélek fővonalát. Csehov ereje a legkülönbözőbb, sokszor öntudatlan hasonlatokban nyilvánul meg. Olykor **impresszionista**, máskor **szimbolista**, ha kell realista is, és sokszor szinte súrolja a **naturalizmust**.

SZIMEONOV-PISCSIK:

Nekem csak az a szerencsétlenségem, hogy soha nincsen pénzem. Az éhes disznó nemde, makkról álmodik...? Az a híres filozófus, az a Nietzsche... nagy tudós... nagy lángész!... azt mondja valamelyik művében, hogy szabad hamis bankót csinálni...

Egyformán kezeli a külső és belső igazságot. Mindenkinél jobban fel tudja használni és életre tudja kelteni a lélektelen kellékeket, a díszletet és a világítást. Felfokozta és kifinomította ismereteinket a tárgyak, a hangok, a fény életéről, mindarról, ami a színházban, akár csak az életben, olyan erősen hat az emberi lélekre. Alkonyat, napnyugta vagy napkelte, eső, vihar, hajnali madárdal, facipők kopogása egy hídon, egy távolodó kocsi zörgése, óraütés, tücsökciripelés, harangzúgás, — mindezt nem azért alkalmazza Csehov, hogy színpadi hatásokat keltsen, hanem, hogy, felidézze bennünk a szellem életét.

...
Semmi csodálatos nincs abban, hogy a **Cseresznyés kert** előkészítése lassú és fárasztó munka volt. A darab nagyon nehéz. Vonzóerejét meghatározatlan és mélyen elrejtett íze adja meg. Hogy az ember megérezze, úgyszólván siettetni kell egy virágbimbó kinyílását, de erőszakosság nélkül, nehogy a gyenge virág elhervadjon.

Ebben az időben belső technikánk, az a művészet, ahogy a színészek alkotására hatni akartunk, még elég kezdetleges volt. Még nem találtuk meg a költői műhöz vezető titokzatos utakat. Hogy segítsünk a színészeknek, hogy felvillanyozzuk érzelmi emlékezésüket és alkotó leleményüket, díszlethatásokhoz, hang- és fényjátékhöz menekültünk. Mivel ez néha sikerült nekünk, gyakran előfordult, hogy visszaéltem az ilyen színpadi hatásokkal.

JEPIHODOV:

Sok mellékes apróságtól eltekintve azt kell mondanom, hogy engemet a sors minden részvét nélkül kezel, úgyszólván, mint vihar a sajkát. Megengedem, hogy nincsen igazam, de akkor honnan van az, hogy ma reggel is arra ébredtem, hogy egy irdatlan nagy pók mászkál a mellemen... Egy ekora nagy pók!... Olvasták önök kérem Rousseau Művét?

— Figyeljenek csak ide! — mondta egy nap Csehov, úgy, hogy én is meghalljam. — Írok egy új darabot, amely így fog kezdődni: „Milyen szép, milyen kellemes idő van! Nem hallani sem madarat, sem kutyát, sem kakukot, sem baglyot, sem fülemülét, sem csengettyűt, sem toronyórát, még csak egy tücsköt sem.”

Természetesen nekem szánta ezt a tüzúrást.

...

1917-ben kitör a februári forradalom, amelyet az októberi követ. A színház új feladatok előtt áll: meg kell nyitnia kapuit hatalmas közönségrétegek előtt, millió olyan ember előtt, akik eddig meg voltak fosztva a magasabb szellemi kultúra élvezetétől...

Megpróbáltuk kitapogatni az új közönség érdeklődését megszokott műsorunkkal, amely más rétegeknek készült. Általában azt tartják, hogy a parasztok és a munkások előtt életükre vonatkozó darabokat kell játszani. Ez tévedés. Ha a paraszt mindennapi életének ábrázolását látja a színházban, rendszerint ki szokta jelenteni, hogy elege van ebből az életből otthon, és szívesebben látna valami szebbet... Végtelenül érdekes előadások voltak. Igen sok dolgot tanultunk belőlük és egészen új légkört teremtettek körülöttünk. Ezek az emberek nem szórakozni, hanem tanulni jöttek a színházba... A színház lenyűgöző ereje egész megdöbbenő módon nyilatkozott meg az egyik előadáson, éppen az októberi államcsíny előestéjén.

Ezen az estén titokzatos előkészületek folytak: csapatok vonultak a Kreml felé, néma tömegek vándoroltak nem tudni hová. Egyes utcák teljesen elnéptelenedtek, a lámpákat kioltották, a rendőrség láthatatlan volt. De a Szolodovnikov Színházban ezer meg ezer ember nézte a **Cseresznyés-kertet**, azt a darabot, amely éppen azoknak az életét ábrázolta, akik ellen a forradalom készülődött.

A zajos és ideges nézőteret majdnem kizárólag népi közönség töltötte meg. A rivalda mindkét oldalán

nyugtalanság bizsergett. Kifestve figyeltük a függönyön keresztül ennek a terhes levegőjű nézőtérnek a zúgását.

— Nem engedik majd befejezni! — mondogattuk egymásnak. — Ki fognak kergetni a színpadról.

Mikor a függöny felment, szívünk a várható botrány miatt hevesen dobogott, De nem történt semmi. Csehov írása, ennek a haldokló életnek a költői szépsége, amelyről az hittük, hogy pillanatnyilag annyira időszerűtlen, megtette hatását. Ritkán figyel ilyen erősen a közönség. Az ember azt mondhatta volna, hogy még egy percre meg akarnak állni ebben a költői környezetben, hogy búcsút vegyenek örökre attól a múlttól, amely szépsége ellenére is engesztelő áldozatot követelt. Az előadás szenvedélyes ünnepléssel fejeződött be.

A nézők csöndben hagyták el a színházat. Ki tudja, bizonyára voltak közöttük olyanok, akik az új életért harcra készülődtek. Nemsokára elkezdődött a lövöldözés. A golyók ellen védekezve csak nagy üggyelbajjal értünk haza.

Részletek Konsztantin Sztaniszlavszkij,
ÉLETEM c. művéből.

L. Tolsztoj

Csehov - Puskin prózában

Két motívum a Ványa bácsi-ból

JELÉNA: Már hallottam, hogy maga nagyon szereti az erdőt. Persze, hasznos dolog. De nem gátolja a tulajdonképpeni hivatásában? Maga végre is doktor?

ASZTROV: Azt csak Isten tudja, mi az ember valódi hivatása.

JELÉNA: Érdeklí a természet?

ASZTROV: Igen. Érdekes elfoglaltság.

VOJNYICKIJ: (íroniával): Rendkívül!

JELÉNA (Asztrovhoz): Maga még fiatal ember, ahogy így elnézem... nos, harminchat, harminchét éves lehet... És nem hinném, hogy ez valóban olyan érdekes. Csak erdő, folyton csak erdő. Egyhangú lehet.

SZONYA: Dehogy. Nagyon-nagyon érdekes. Mihail Lvovics minden évben új fákat ültet, és már kapott is érte bronzérmet és díszoklevelet. Azért harcol, hogy ne irtsák ki az öreg erdőket... Ha meghallgatja, mindenben igazat fog adni neki. Azt mondja, hogy az erdő a föld disze, hogy megtanítja az embert, mi a szépség, hogy magasztos érzéseket sugall. Ahol enyhébb az éghajlat, ott a természettel való küzdelem nem emészti úgy el az ember erejét. Ezért szelidebbek, gyöngédebbek ott az emberek. Szépek, hajlékonyak, lelkesek, dallamos beszédűek, kecses mozgásúak. Ott virágzik a tudomány, a művészet, a filozófiájuk nem olyan komor, a nőhöz való viszonyuk nemes, paléozott...

DUNYÁSA:

Olyan ideges lettem az utóbbi időben, minden csekélység felizgat! Már egészen kicsi leány korom óta urak között élek... teljesen elszoktam az egyszerű élettől... Nézze csak, a kezem is olyan fehér, mint egy igazi kisasszonyé. Annyira érzékeny vagyok, olyan delikát, ideges... és mindentől úgy megijedek. Ezért ha maga, Jása, hűtlen tudna lenni hozzám, igazán nem tudom, mi lenne az én idegeimből!

VOJNYICKIJ (nevet): Bravó, bravó!... Ez mind nagyon kedves, csak éppen nem meggyőző, ezért hát (Asztrovhoz) engedd meg kedves barátom, hogy a kályhákat továbbra is fával fűtsük, és a pajtákat deszkából építsük.

ASZTROV: Fűthetsz tőzeggel is, építeni pedig kőből is lehet. De nem bánom, vágj ki annyi fát, amennyire szükség van, de pusztítani azért nem kell. Az orosz erdőségek megremegnek a favágók fejszéje alatt. Milliárdszám pusztul a fa, tönkremegy a madarak és vadak lakóhelye, elsenyvednek, elszikkadnak a folyók, örökre eltűnnek a csodás tájak és ez mind csak azért, mert az ember lusta és nincs annyi esze, hogy lehajoljon és felvegye a földről a fűtőanyagot. (Jeléna Andrejevna-hoz). Nincs igazam asszonyom? Értelmetlen barbárnak kell lenni ahhoz, hogy kályhánkban elégezzünk annyi szépséget és elpusztítsuk azt, amit megteremteni nem tudunk. Az ember meg van áldva ésszel és alkotó erővel, hogy szaporítsa, sokasítsa azt, amit kapott. De eddig még nem teremtett, hanem csak pusztított. Az erdő fogy, a folyók kiszáradnak, a vad döglik, a klíma romlik és a föld napról napra szegényebb lesz és csúnyább. (Vojnyickijhez) Lám, te gúnyosan nézel rám, amit mondok, badarságnak hiszed. És... lehet is, hogy valójában csudabogár gondolatok ezek, de ha elmegyek a parasztok erdei mellett, amelyeket én mentettem meg a fejszétől, vagy ha hallom, hogyan susog az én fiatal erdőm, amit az én két kezemmel ültettem, akkor tudatára ébredek annak, hogy a klíma egy kicsit az én hatalmamban is van, és hogyha ezer esztendő múltán az ember boldog lesz az egy picit az én művem is. Amikor nyírfát ültetek és látom, hogyan zöldel ki, hogyan remegteti leveleit a szélben, a lelkem megtelik büszkeséggel és... (Eszreveszi a háziszolgát, aki egy tálcán pohárka vodkát hoz) Azaz... (iszik) nekem indulnom kell. Végeredményben alighanem csudabogár vagyok. Van szerencsém magamat ajánlani.

ASZTROV: Egész nap nem ettem, csak ittam. Az édesapja ne-

JASA:

...Semmi esetre sem maradhatok itt...
Ez a műveletlen ország... ez a szemét
népség... nem lehet kibírni... Meg az
unalom, meg a rossz koszt a konyhában...

héz karakter. (Kivesz a kredencből egy üveget) Szabad? (Iszik egy pohárával) Itt most nincs senki, beszélhetünk őszintén. Tudja nekem úgy tűnik, hogy a maguk házában nem bírnék ki egyetlen hónapot sem. Megfojtana ez a levegő... Az apja, aki teljesen belevész a podagrájába és a könyveibe, Ványa bácsi a világfájdalmával, és a nagymamája és végül a maga mostohaanyja...

SZONYA: Mi van a mostohaanyámmal?

ASZTROV: Az ember legyen mindenben szép. Arcban, ruhában, lélekben, gondolatban. Ő nagyon szép, vitathatatlan, de nézze..., ő csak eszik, alszik, sétál, megbabonáz valamennyiünket a szépségével — és kész. Nincs semmi kötelezettsége, mások dolgoznak helyette... Nem igaz? Céltalan élet nem lehet tiszta. (Szünet) Egyébként lehetséges, túl szigorú vagyok. Elégedetlen vagyok az élettel, akár a maga Ványa bácsija. Dörmögő medvék lettünk mind a ketten.

SZONYA: Maga elégedetlen az élettel?

ASZTROV: Altalában szeretem az életet, de ezt a mi életünket, a vidéki, orosz, mindennapi életet ki nem álhatom, és lelkem teljes erejéből megvetem. Ami pedig az én személyes életemet illeti, abban bizisten nincs semmi, de semmi szép és jó. Tudja, ha az ember sötét éjszaka megy az erdőben és távolról világosságot lát, akkor nem érzi sem a fáradtságot, sem a sötétséget, sem az arcába vágódó tövisek szúrását. Én dolgozom — ezt tudja — mint senki más ebben a járásban, a sors-tól, az egyik arculcsapást a másik után kapom, van úgy, hogy kibírhatatlanul szenvedek, de én a távolban nem látok világosságot. Már nem várok a magam számára semmit, nem szeretem az embereket... Már nem szeretek senkit.

SZONYA: Senkit?

ASZTROV: Senkit. Nemi gyöngédséget érzek a maguk dadusa iránt — régi emlékek miatt. A parasztok nagyon egyformák, elmaradottak, piszokban élnek, az intelligenciával meg nehéz jöbön lenni. Csak kifárasztják az embert. Ezek a mi kedves ismerőseink mind kicsinyesen gondolkoznak, kicsinyesen érznek és nem látnak tovább az orruknál. Egész egyszerűen ostobák. És azok, akik valamivel okosabbak és nagyvonalúbbak, azok hisztériásak... Kínlódnak, gyötrődnek, betegesen rágalnazzák egymást, oldalogva közelítik meg az embert, sandán néznek rá és kijelentik: „ez beteg”, vagy „ez frázislovag”! És ha nem fudják milyen címkét ragasszanak az ember homlokára, azt mondják: „furcsa ember, furcsa!” Szeretem az erdőt — ez furcsa; nem eszem húst — ez is furcsa. Közvetlen szabad, tiszta kapcsolat a természethez és az emberekhez már nincs is... Nincs és nincs! (Inni akar).

SZONYA (visszatartja): Nem, kérem, könyörgöm, ne igyék többé.

ASZTROV: Miért ne?

SZONYA: Nem áll jól magának az ivás. Maga kellemes ember, magának olyan gyöngéd hangja van... Több ennél. Senki

másban nem érzem annyira mint magában, hogy — szép. Miért akar hasonlítani a mindennapi emberekhez, akik isznak és kártyáznak? Jaj, hagyja ezt, könyörgöm! Maga mindig azt mondja, hogy az emberek nem alkotnak, csak rombolják amit a felsőbb hatalmaktól készen kaptak. Hát miért, miért rombolja maga önmagát? Ne tegye, ne tegye kérem, könyörgöm.

ASZTROV (kezét nyújtja): Nem iszom többé.

SZONYA: Adja szavát.

ASZTROV: Becsületszavamra.

SZONYA (erősen megszorítja a kezét): Köszönöm!

ASZTROV: Kész! Kijózanodtam. Látja már teljesen józan vagyok, és az is maradok végső lehettemig. (Őrājára néz) Akkor hát folytassuk. Azt mondom: az én időm már lejárt, késő... Megöregedtem, agyondolgoztam magam, elsekélyesedtem, eltompult minden érzésem, és úgy hiszem, már nem tudnék kapcsolatot találni egyetlen emberhez sem. Én senkit sem szeretek és... már nem is fogok megszeretni senkit. Énrám már nem hat más csak a szépség. A szépséggel szemben nem vagyok közömbös. Úgy hiszem, ha ennek a Jeléna Andrejevnaának kedve kerekedne, egyetlen nap alatt el tudná csavarni a fejemet. Dehát ez nem szerelem, nem emberi kapcsolat. (Kezével eltakarja a szemét és összerázkódik).

TROFIMOV :

... Nehogy összeszerelmeskedjünk Ánjával... Mi gondja van neki erre? Hozzá még meg kell jegyeznem, nekem eszem ágában se volt ilyesféle. Mi fölötte állunk a szerelemnek!

SZEREPOSZTÁS

Ranyevszkája

Anja

Varja

Gajev

Lopahin

Trofimov

Szimeonov-Piscsik

Sarlotta Ivanovna

Jepihodov

Dunyása

Firsz

Jasa

Vándorlegény

Állomásfőnök

Postamester

Bisztrai Mária

Széles Anna

Toszó Ilona

Krasznai Paula

Horváth Béla

Vadász Zoltán

Héjja Sándor

Nagy Dezső

Bíró Levente

Vitályos Ildikó

Köllő Béla

Borbáth Júlia

Szalay Ilona

Andrási Márton,
állami díjas, érdemes művész

Barkó György

Mihály Pál

Tamás Simon

Kozma Lajos

Toducz Gyula

Előadásvezető: Fülöp Júlia

Súgó: Kapusi Mária

ANJA:

Petja mit csinált maga énvelem? Hogy van az, hogy én a cseresznyéskertet már nem szeretem úgy, mint azelőtt...?

Csehov Leveleiből

O. L. Knipperhez

Jalta, 1902. január 20.

Milyen ostoba vagy te lelkem, milyen butuska! Mit nyafogsz, miért? Azt írod, hogy mindent felfújtak, hogy te jelentéktelen vagy, hogy a leveleid már halálra untatnak, és elszörnyedve érzed, miként szűkül összebb az életed és a többi és a többi. Ostoba vagy! Nem azért írtam neked, a jövő darabomról, mert nem bízom benned, mint ahogy te írod, hanem azért mert nem bízok a darabban. Még alig dereng a fejemben, mint valami korai hajnalpír, még magam sem tudom milyen lesz, mi kerekedik ki belőle és mindennap változik. Ha találkozánk, elmondanám neked, de írni nem lehet róla, mert semmit nem írhat az ember, csak különböző badarságot hordhat össze-vissza s ezzel elhidegül a témából. Azzal fenyegetsz a leveledben, hogy soha többé nem kérdezel tőlem semmit, és semmibe sem fogsz beleavatkozni; hát miért írod ezt lelkem? Igen, te vagy az én jószágom, a haragot kedvességre váltod, amikor újra találkozunk, mennyire szeretlek téged, mennyire közel vagy hozzám, és mennyire nem tudok nélküled élni, te kis butuskám! Hagyj fel a keresgéléssel, hagyj fel! Ne vess! Nekem megengedhető a kesergés, mert sivatagban lakom, dolog nélkül, nem látok embereket, nincs az a hét, hogy ne lennék beteg, de te? A te életed mégis csak teljes, akárhogy vesszük.

M. P. Alexejevához

Jalta, 1903. szeptember 15.

Kedves Marja Petrovna, ne higgyen senkinek, a darabomat

RANYEVSZKAJA:

... Itt születtem, a szüleim és nagyszüleim is mind itt éltek... Szeretem ezt a házat, a cseresznyés kert nélkül nincs értelme számomra az életnek... és ha már eladják, akár engemet is mindjárt eladhatnak velem.

még egyetlen élő lélek sem olvasta; a maga számára nem „ál-szent” szerepet írtam, hanem egy igen kedves kislányét, amellyel remélem meg lesz elégedve. A darabot majdnem befejeztem, de nyolc-tíz nappal ezelőtt megbetegedtem, elfogott a köhögés, le-gyengültem, egyszóval elkezdődött a tavalyi história. Most, vagyis ma reggelre fordult az idő, és úgy látszik az egészségem is jobbra fordult, de mégsem bírok ülni, mert fáj a fejem. Olga nem viszi magával a darabot, majd postán küldöm mind a négy felvonást, ahogy lehetőségem nyílik, hogy ismét egész napra hozzáüljek. Nem dráma lett belőle, hanem vígjáték, helyenként farce és attól félek, hogy kikapok Vlagyimir Ivanovicstól. Nagy szerepe van Konsztantyin Szergejevicsnek. Általában kevés a szereplő.

O. L. Knipperhez

Jalta, 1903. október 12.

Igy hát, kis lovacskám, éljen az én, és a ti végtelen türelme-tek! A darab készen van, végérvényesen kész és holnap este vagy legkésőbb 14-én reggel már küldöm Moszkvába. Együttal néhány megjegyzést is mellékelek a számodra. Ha változásokra lesz szükség, úgy hiszem, ezek csak apróságok lesznek. A darab-ban a legrosszabb az, hogy nem együttlomben írtam, hanem hosz-szasan, igen hosszasan, és bizonyára érezni lehet majd bizonyos vontatottságot. Nos, majd meglátjuk.

O. L. Knipperhez

Jalta, 1903. október 21.

Ma Alexejev táviratozott, s darabomat zseniálisnak nevezi; ha a darabot túl dicsérik, akkor már elveszik tőle a siker nagyobbik felét, amelyet szerencsés körülmények között elérhetett volna. Nyemirovics még nem küldte el a darabban szereplő, színészek

GAJEV:

Itt a kezem, utolsó rongy a nevem, ha ár-verésre hagyom a dolgot! A menyország minden angyalkája a tanúm... Én még a régi gárda embere vagyok... hányszor kellett áldozatot hoznom, de megálltam a sarat... nem hiába szeretnek a parasztjaim. Mert a parasztot ismerni kell szivecském! A paraszt olyan kérlek, hogy...

névsorát, de hát én mindentől félek. Már megtáviratozta, hogy Anya hasonlít Irinára; bizonyára Anya szerepét Marija Fjodorovának fogja adni. Anya pedig úgy hasonlít Irinára, ahogy én Burdzsalovra. Anya elsősorban gyermek, elejétől végig vidám, nem ismeri az életet, egyetlenegyszer sem sír, a második felvonást kivéve, ahol csupán könnyek szöknek szemébe. Marija Fedorovna pedig az egész szerepet át fogja nyafogni, no, meg öreg is hozzá. Ki játsza a Sarlottát?

Elég jól érzem magam, bár a köhögés nem múlik; most többet köhögök mint tavaly ilyenkor. November első napjaiban érkezem.

VI. I. Nyemirovics-Dancsenkóhoz

Jalta, 1903. október 23.

A feleségemtől ma kaptam levelet, az elsőt a darabra vonatkozóan. Türelmetlenül várom a te leveledet. A levelek négy-öt napig jönnek. Hát nem szörnyű?

Nálam ismét felléptek a bélzavarok meg a köhögés. A beleim, mintha rendbejönnének, de a köhögés tovább tart, azt sem tudom már mit tegyek, utazzam-e Moszkvába, avagy sem. Pedig nagyon-nagyon szeretnék ott lenni a próbákon, végignézni őket. Félek, hogy Anyát sírós hangon játsszák (szerinted miért hasonlít Irinára?), félek, hogy nem fiatal színésznő játssza. Anya a darabban egyszer sem sír, sehol sem beszél siránkozó hangon, a második felvonásban könnyezik ugyan, de hangja vidám, élénk. Miért írod azt a táviratodban, hogy a darabban sokan sírnak? Hol? Egyedül Varja sír, de ez is csak azért, mert Varjának sírós a természete, és a könnynek nem szabad a nézőben lehangoló érzést kelteni. A szövegemben gyakran fordul elő „könyvein keresztül”, de ez csupán a szereplő hangulatára utal, de nem a könnyekre. A második felvonásban nincs temető.

Magányosan élek, diétázom, köhögök, néha dühöngök, már elegendem van az olvasásból is — ilyen az életem.

VARJA:

...Csak nem kínálhatom fel neki magamat! Két év óta mindenki csak vele beszél tele a fejemet... és ő meg csak hallgat. Meg is értem, ha csak az üzleti ügyeire gondol és napról napra gazdagodik... Nem jut ideje egy szegény lánnyal foglalkozni. Csak lenne valami pénzem, akár milyen kevés... ha csak száz rubel is... Itt hagynék csapot-papot és elmennék... minél messzebbre... Zárdába vonulnék...

Nem láttam még a Társadalom támaszait, nem láttam az Éjjeli menedékhelyet, Julius Caesart. Ha most Moszkvában lennék, egy egész héten át gyönyörködhetnék.

Már itt is kezdődik a hideg. Nos, jó egészséget és nyugodalmat, ne haragudj. Várom a leveleidet. Nem a leveledet, hanem a leveleidet várom.

A te A. Csehovod

A darabot valószínűleg Gorkij folyóirata közli nyomtatásban.

VI. I. Nyemirovics-Dancsenkóhoz

Jalta, 1903. november 2.

Kedves Vlagyimir Ivanovics, két levél jött tőled egy napon, nagyon köszönöm! Sört nem iszom, legutóbb júliusban ittam, mézet nem ehetem, fáj tőle a hasam. Most térjünk rá a darabra.

1. Anyát bárki játszhatja, még egy ismeretlen színésznő is, ha fiatal, kislányos, és fiatalos, csengő hangon beszél. Ez nem a fontosabb szerepek közül való.

2. Varja — komolyabb szerep, jó lenne, ha Marija Petrovna kapná. Marija Petrovna nélkül ez a szerep ellaposodik, durva lesz nélküle, át kellene dolgozni, enyhíteni. Marija Petrovna nem lesz sablonos mert először is tehetséges, másodszor Varja, ez a fekete ruhás, ostoba apácászerű, sírós stb, nem hasonlít Szonyára meg Natasára.

3. Gajev és Lopahin — ezeket a szerepeket próbálja meg Konsztantyin Szergejevics, ha Lopahint választaná, és ha sikerülne neki ez az alakítás, akkor a darabnak sikere lesz. Mert ha Lopahin színtelen lesz, ha egy színtelen színész alakítja, akkor elvesz a szerep és a darab is.

4. Piscsik — Gribunyin. Isten őrizz, hogy ezt a szerepet Visnyevszkijnek adják.

LOPAHIN:

Ha most az apám meg a nagyapám felkelhetnének a sírjukból és látnák, mi lett az ő Jermolájukból! Jermolájából, akit anynyit ütöttek-verték, aki írni-olvasni is alig tanult meg, aki télvíz idején mezítláb szaladgált a hóban! Jermoláj megvette a legszebb birtokot, amelyiknél különb nincsen a földkerekségen. Azt a földet vettem meg, amelyiken az apám meg a nagyapám jobbágy volt... rabszolga, akinek még a konyhába se volt szabad belépni... hát lehetséges ez?

5. Sarlotta — fontos szerep. Valami puhánynak természetesen nem lehet odaadni. Muratova talán jól játszaná, de nem elég mulatságos. Ez a szerep Knipper asszonyé.

6. Jephodov — ha Moszkin óhajtha, hát legyen úgy. Kitűnő Jephodov lesz belőle. Én azt hittem, hogy Luzsszkij fogja játszani.

7. Firs — Artyom.

8. Dunyása — Haljutyina.

9. Jasa — ha Alexandrov akarja, akiről írsz, az aki nálatok segédrendező, hadd vegye át Jasa szerepét. Moszkvin csodálatos Jasa lenne, de Leonyidov ellen sincs semmi kifogásom.

10. A vándorlegény — Gromov.

11. Az állomásfőnök, aki a harmadik felvonásban A bűnös aszszonyból olvas fel — basszushangon beszélő színész legyen.

Sarlotta nem törve hanem tisztán beszél az orosz nyelvet; csupán nagy ritkán ejti keményen a szavak utolsó hangját és olykor felcseréli a him- és nőnemet. Pisci orosz, kinozza a köszvény, az aggkor, és a jóllakottság, kövér öregember, aki (à la Szimov) ujjas zekét visel és sarok nélküli csizmát. Lopahinon fehér mellény, sárga cipő; a kezét lóbálva járkál, szélesen lépdel, menés közben gondolkodik és mindig egy irányban mozog. Ne legyen rövid haja, mert fejét gyakran hátraveti; gondolkodás közben szakállát fésüli hátulról előre, vagyis a nyakától a szája felé. Azt hiszem Trofimov világos. Varján — fekete ruha széles övvel.

Három évig készültem megírni a Cseresznyészkertet és három éven át beszéltem nektek arról, hogy Ljubov Andrejevna szerepére hívatok meg egy színésznőt. Lám, most pedig véletlen kártyajátékkal próbálkoztok, de semmi sem jön ki belőle.

Jelenleg a legostobább helyzetben vagyok: itt ülök magamban és azt sem tudom, miért ülök itt. Hiába mondod azt, hogy dolgozol, a színház mégiscsak — „Sztanyivszlávszkij Színház”. Pedig csak rólad beszélnek, rólad írnak, Sztanyivszlávszkijt pedig csak szidják Brutus miatt. Ha te mész, én is megyek. Gorkij fiatalabb nálunk, előtte áll az egész élet... Ami a nyizsegorodi színházat illeti, ez csak részletkérdés: Gorkij megpróbálja, beleszagol és otthagyja. Erről jut eszembe, a népi színház és a népi irodalom — mindez ostobaság, mindez népies cukorka. Nem Gogolt kell a nép színvonalára süllyeszteni, hanem a népet kell felemelni a Gogoléra.

O. L. Knipperhez

Jalta, 1904. február 27.

...A Cseresznyészkertet minden városban háromszor-négyszer is adják, és képzeld csak el, sikere van. Éppen most olvastam, hogy a Don melletti Rosztovban már harmadszor adják. Eh, ha Moszkvában nem Muratova, nem Leonyidov és nem Artyom játszaná! Hiszen Artyom szörnyen rosszul játszik, csak nem akartam szólani.

O. L. Knipperhez

Jalta, 1904. április 10.

... A plakáton miért hirdetik makacsul a darabomat drámának? Nyemirovics és Alexejev a darabomban határozottan nem azt látják, amit írtam, és kész vagyok szavamat adni, hogy egyetlenegyszer sem olvasták el figyelmesen. Bocsáss meg, de biztosíthatlak, hogy így van. Nemcsak a második felvonás oly szörnyű díszleteire gondolok, nemcsak Haljutyinára, aki Adurszkaja utóda, s pontosan úgy viselkedett, mint Adurszkaja: az égvilágon semmit sem úgy csinált, ahogy megírtam.

Az idő meleg, de árnyékban hideg van, az esték is hidegek. Lusta vagyok sétálni, mert valahogyan nehezen kapok levegőt. Itt Jaltában egy vándor ripacstársulat most mutatja be a Cseresznyéskertet.

FIRSZ:

Az úgy volt jó kérem, ahogy volt. Az ember tudta ki paraszt és ki az úr... Most meg minden úgy összekeveredett, senki se tud kiokoskodni belőle.

„**Becsületes álmatlanság** mindig is lesz azoknál, akik valamilyen homályos okból felelősnek érzik magukat az emberi sorsért és életért. Ha valaki szenvedett ebben, az Csehov volt, a művész — és egész költészete becsületes álmatlanság volt: a helyes, a megmentő válasz keresése a kérdésre: **Mit tegyünk?** Csak egyet tudott bizonyosan: hogy a semmittevés a legrosszabb, és hogy dolgoznunk kell, mert a semmittevés a munka feladását, kizsákmányolást és elnyomást jelent — nincs másképp...”

THOMAS MANN

Ára: 1,50 lej

